

# Dvojezični slovarji pri poučevanju slovenščine kot tujega jezika

Mária Bajzek Lukácsne

Filozofska fakulteta, Univerza Eötvösa Loránda v Budimpešti, Madžarska, slovenika@digikabel.hu

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff.12.2022.1>

ISBN: 978-961-286-669-3

---

Prispevek predstavlja priročne madžarsko-slovenske oz. slovensko-madžarske slovarčke in slovarje, ki so bili namenjeni predvsem učencem, učenkam slovenščine in madžarščine, a so bili zanje težko dosegljivi. V zadnjih dveh desetletjih ni bil pripravljen noben nov slovar in tudi obstoječih niso ponovno izdajali. Leta 2019 pa je v sodelovanju slovenistike na univerzi ELTE in založbe Akadémiai Kiadó izšel *Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*, namenjen učencem, učenkam slovenščine in madžarščine, prevajalcem, prevajalkam in tudi širšemu krogu ljubiteljev, ljubiteljic obeh jezikov.

**Ključne besede:** madžarsko-slovenski slovarčki, dvojezični slovarji, spletni slovar, slovenistika v Budimpešti, založba Akadémiai Kiadó, Porabje.

The paper presents dictionaries and small dictionaries with a school vocabulary intended primarily for pupils of Slovene and Hungarian. Such dictionaries were only dictionary handbooks and difficult for pupils to reach, and no new dictionaries were prepared in the last two decades, they were not re-issued either. In 2019, in collaboration of Slovene Studies at ELTE University and the Akadémiai Kiadó Publishing House, the Great Hungarian-Slovene Online Dictionary was published. It is intended for pupils of Slovene and Hungarian, translators and a wider circle of friends of the Slovene and Hungarian language.

**Keywords:** Hungarian-Slovene dictionaries, bilingual dictionaries, online dictionary, Slovene Studies in Budapest, Akadémiai Kiadó Publishing House, Raba Region.

## 1 Uvod

Za kakovosten pouk tujega in drugega jezika so potrebni visokokvalificirani, empatični učitelji, učiteljice, kakovostni učbeniki, priročniki, pomagala in navsezadnje tudi motivirani učenci, učenke. Med priročniki je treba izpostaviti predvsem potrebo po dvojezičnih slovarjih, saj jih učeči se, učeče se kmalu potrebujejo za razvijanje svojega znanja. Pri tem je pomembno,

da so to slovarji ciljnih jezikov, saj iskanje v več slovarjih, npr. madžarsko-angleškem in angleško-slovenskem, lahko uporabnika, uporabnico spravi v dvom ali napačno odločitev, ko se npr. med številnimi ponujenimi pomeni odloči za nepravlega. Generacije učencev, učenk porabskih slovenskih in prekmurskih madžarskih šol, študentov, študentk slovenščine v Sombotelu in Budimpešti, madžarščine v Mariboru in v Ljubljani so se jezika učile skoraj brez slovarjev, predvsem zato, ker so bili obstoječi priročni slovarji dostopni le v omejeni količini. Ob pripravah madžarsko-slovenskega slovarja pa so nekateri kljub temu menili, da danes ne potrebujejo več madžarsko-slovenskega slovarja, saj so na voljo drugi slovarji – madžarsko-angleški in angleško-slovenski ter številni večjezični spletni slovarji, ki jim lahko pomagajo pri komunikaciji in učenju jezika.

## **2 Madžarsko-slovenski in slovensko-madžarski slovarji**

### **2.1 Zametki slovensko-madžarskega slovarja**

Pred leti mi je bivša učiteljica slovenščine v Porabju Irena Pavlič podarila učbenika brez platnic, učbenik za 5. in 6. razred iz leta 1964 ter za 7. in 8. razred iz leta 1961. Vsi so bili pripravljene za porabske šole in jih je uporabljala tudi Irena Pavlič. Zadnja dva je sestavila Gabriella Szép, učbenika brez vseh podatkov pa sta urejena podobno; podatek Mladena Pavičića potrjuje, da gre pri prvem za učbenik za 3. in 4. razred iz leta 1960, ki ga je prav tako sestavila Gabriella Szép (Pavičić 2016: 25), drugi učbenik brez platnic in naslovnih strani pa mora biti, po vsebini sodeč, učbenik za 3. in 4. razred iz petdesetih let in ga je najverjetneje prav tako sestavila Gabriella Szép, saj je po vsebini in obliki podoben pozneje objavljenim. Učbeniki vsebujejo krajša in daljša šolska besedila, pesmi ter odlomke slovenskih pesnikov in pisateljev, slovnico s pravili, tabelami in z nalogami. Zahtevna, tendenciozna, ideološko obarvana besedila, pretežke pesmi, odlomki iz slovenskih leposlovnih del v porabskih slovenskih učbenikih petdesetih, šestdesetih oz. sedemdesetih let, slovarčki na koncu učbenika, pisanje lastnih slovarčkov in učenje besed, ki so bile učencem, učenkam neznane tako v madžarščini kot v slovenščini, je bilo zelo neprijetno tako za učence, učenke kot tudi njihove starše in učitelje, učiteljice. Po pregledu teh učbenikov ne preseneča, da je odnos do knjižne slovenščine in tudi narčja v Porabju že vrsto desetletij odklonilen. Vse, kar je v teh učbenikih, je tendenciozno, za učeče se, starše in morda celo učitelje, učiteljice težko

razumljivo, zato ni presenetljivo, da so se starši v osemdesetih letih 20. stoletja uprli in se spraševali, kaj poučujejo njihove otroke. Za ilustracijo navajam le nekaj naslovov iz učbenika, namenjenega za 5. in 6. razred. Na začetku je nekaj pravljic, npr. *Sonce in veter*, *Lisica in petelin*, *Hvaležni medved*, nekaj Župančičevih pesmi, sledijo slike iz preteklosti, npr. *Krvna pogodba*, *Árpád, osvajalec nove domovine*, *Iz prazgodovine slovenskih pokrajin*, *Turki napadejo Ljubljano*, *Peter Klepec se bojuje s Turki*, *Ludaš Matyi*, sledijo dolga berila o naravi, dolge pesmi brez navedbe avtorja itn. Berilu oz. literarnim odlomkom sledi slovnica, od pravorečja in besednih vrst pa vse do pravopisa, v okvirih so poudarjeno tiskana pravila, ki jih je bilo treba prav tako znati na pamet. Na koncu vsakega učbenika sta slovarčka, prvi je vezan na posamezno besedilo, drugi podaja besede po abecednem redu. Če slovarček ponazorim le z nekaj primeri, kot so: **ba-havost** (i) ž hencegés, **basen** (sni) állatmese, **volčja para** a szerencsétlen farkas, **poosebíti** megszemélyesíteni, **frčati** röpködni, **draguljar** (-rja) m ékszerész, **skalna votlina** sziklaüreg, **lončarski krog** fazekas korong, **pre-onogaviti se** – megváltozni, történni (izpisane so tudi številne neznane besede iz Martina Krpana), potem se moramo vprašati, kaj od tega so učenke, učenci razumeli in kakšen namen je imelo vse to. Učbenik za 7. in 8. razred je ocenila slovenistka Mira Medved in prišla do podobnih ugotovitev (Medved 1967: 196).

Navedeni slovarčki na koncu učbenikov so torej prvi zametki slovensko-madžarskega šolskega slovarčka. Tako kot že omenjena vsebina učbenikov tudi slovarčki potrjujejo zgornje ugotovitve; novih besed je preveč, so prezahtevne za učence, učenke osnovne šole, tudi če so takrat še govorili porabsko narečje. Če slovarčke obravnavamo kot leksikografske zametke, ugotovimo, da so sestavljeni korektno, saj so slovenske iztočnice ustrezno zapisane, pri samostalnikih sta navedena spol (**krt** m) in rodilniška končnica, npr. **možiček** (-čka), pridevniki imajo končnico za ženski in srednji spol (**hinavski** -a -o), za nedoločniki je navedena oblika prve osebe ednine v sedanjiku in moška oblika preteklika, npr. **nesti** (*nesem, nesel*). Izpisane in prevedene so tudi številne besedne zveze (**vremenske nepravilike** az időjárás vizontagságai, **kmečka revolucija** parasztforradalom, **metati polena pod noge** akadályokat gördíteni vmi elé, **delati gnečo** tolongani, **državni tožilec** államügyész). Nekatero slovenske iztočnice in madžarski ekvivalenti so navedeni z vezljivostnimi podatki, npr. **uiti komu** kitérni valaki elől, **nahajati se** lenni valahol. Najdemo tudi nekaj frazemov, npr. **ni zinil niti besedice** egy árva szót sem szólt. Skrbno je izpisana tudi slovnična terminologija, korektni so

tudi madžarski ekvivalenti, npr. *stopnjevanje* fokozás, *enozložen* egytagú, *presežnik* felsőfok, *člen* névelő, *velelnik* felszólító mód. V učbeniku iz petdesetih let sicer najdemo pravopisne nedoslednosti pri pisanju lastnih imen, npr. *Zveza Sovjetskih Socijalističnih Republik* Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, *Madžarska Ljudska Republika* Magyar Népköztársaság, v ostalih učbenikih pa so upoštevana pravila slovenskega pravopisa. Avtorji slovarčka ne sledijo praksi madžarskega slovaropisja, saj slovenske nedoločnike prevajajo v madžarske nedoločnike – madžarska slovarska oblika namreč ni nedoločnik, ampak tretja oseba ednine, npr. *brati* olvas in ne olvasni.

Slovarčke najdemo tudi v nekaterih aktualnih učbenikih, ki so lahko učečim se v pomoč, so pa ozko vezani na obravnavano snov.

## 2.2 Dvojezični slovarji

Prvi strokovno pisan slovar je bil *Magyar-szlovén szótár – válogatott iskolai szóanyaggal* oz. *Madžarsko-slovenski slovar – z izbranim šolskim besediščem*, ki je izšel leta 1982 v sodelovanju budimpeške založbe Tankönyvkiadó in ljubljanske Državne založbe. Avtor slovarja je bil Jože Hradil, madžarsko besedišče sta sestavila István Kosaras in Gyula Szabó, recenzenti pa so bili dr. József Kelemen, dr. Ivan Mokuter in dr. Vlado Peteršič. V uvodu slovarja piše, da vsebuje 25 tisoč slovarskih sestavkov in 18 tisoč besednih zvez, namenjen pa je predvsem učencem, učenkam, zato vsebuje tudi najpomembnejše termine šolske snovi. Slovar pomeni v primerjavi s predhodnimi napredek tudi pri navajanju leksikografskih podatkov, saj najdemo za iztočnico podatek o besedni vrsti, oblikoslovne podatke, tu in tam tudi razlage, kvalifikatorje, sopomenke, besedne zveze in tudi nekaj frazemov. Na podlagi naključno izbranih terminov, *fajhő* fn -t, -k, -je specifična temperatura/toplota; *hármassugrás* fn -t, -ok, -a (sport) troskok; *háromjegyű* mn trištevilčen (pravilno: trimesten); *háromjegyű szám* trištevilčno število (pravilno: trimestno število); *háromszög* fn -et, -ek, -e trikotnik; *egyenlőszárú háromszög* (pravilno: egyenlő szárú) enakokraki trikotnik; *egyenlőoldalú háromszög* (pravilno: egyenlő oldalú) enakostranični trikotnik; *szótan* fn -t, -ok, -a leksikologija (manjka: besedoslovje); *vetésforgó* fn -t, -k, -ja kolobarjenje (v kmetijstvu); *vegyjel* kemični znak (pogosteje kemijski simbol); *mondat* stavek (manjka: poved), je mogoče ugotoviti, da imajo v glavnem pravilne ekvivalente, določene pa bi bilo treba dopolniti in celo popraviti. Na koncu slovarja je navedeno, da je izšel v 4000 izvodih, verjetno je bil dosegljiv tudi na Madžarskem, kjer pa bi

zelo potrebovali tudi njegov par, torej slovensko-madžarski slovar, ki pa v okviru tega sodelovanja ni nastal.

Cankarjeva založba je leta 1995 objavila *Madžarsko-slovenski moderni slovar/Slovensko-madžarski slovar* Elizabete Bernjak. Državna založba je leta 1996 izdala *Slovensko-madžarski slovar*, Pomurska založba pa leta 1998 *Madžarsko-slovenski slovar*, avtor obeh je Jože Hradil. Ti slovarji so izšli v Sloveniji v omejeni nakladi in so bili na Madžarskem dosegljivi le redkim.

### 3 Metodološko o slovarskem projektu

Priprava velikega slovarja je tudi danes velik finančni in strokovni izziv. Idejo o slovensko-madžarskem in madžarsko-slovenskem velikem slovarju je podprla tudi politika in vladi Madžarske ter Slovenije sta po podpisu izjave o nameri zagotovili tudi sredstva. Oddelek za leksikografijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša je kmalu zatem začel delo in pripravil črki A in B. Ministrstvo za človeške vire na Madžarskem je leta 2014 pripravo velikega madžarsko-slovenskega spletnega slovarja zaupalo slovenistiki, ki deluje v okviru Inštituta za slovanske in baltske filologije Filozofske fakultete ELTE. Uredniški odbor je julija leta 2015 po pripravi koncepta in po podpisu pogodbe z založbo Akadémiai Kiadó začel delo. Založba je v okviru sodelovanja z ELTE zagotovila madžarski geslovník, ki so ga vrsto let nadgrajevali ugledni madžarski leksikografi in vsebuje nevtralno knjižno, pogovorno in stilno zaznamovano leksiko, s katero je mogoče predstaviti družbeno, kulturno, gospodarsko, zgodovinsko in drugo podobo Madžarske ter madžarskega jezika. Avtorji smo se v okviru projekta zavezali, da bomo pripravili slovar s 70 tisoč iztočnicami, zato smo geslovník dopolnili z dodatnimi iztočnicami, značilnimi za madžarsko-slovenske odnose, dvojezičnost, Porabje in Prekmurje, slovarske sestavke pa smo dopolnili z dodatnim ponazarjalnim gradivom.

Založba nam je zagotovila madžarski del geselskega sestavka z iztočnico, zaglavjem s slovničnimi podatki, zgledi in s frazeološkim gnezdrom. Na razpolago nam je bil tudi njihov program za urejanje slovarjev. Omogočila nam je tudi dostop do vseh svojih na spletu dostopnih slovarjev, nudila nam je strokovno pomoč in izdelan slovar objavila na svoji spletni strani [www.szotar.net](http://www.szotar.net).

Veliki madžarsko-slovenski slovar obsega 74.000 iztočnic, ekvivalenti so opremljeni s potrebnimi kvalifikatorji; podatki o vezljivosti, glagolski

ekvivalenti so navedeni v vidskih parih. Raba iztočnice je predstavljena z bogatim ponazarjalnim gradivom. Posebno pozornost smo namenili frazeom, saj imajo vsi veliki slovarji založbe Akadémiai Kiadó vidno ločeno frazeološko gnezdo. Slovarskemu gradivu smo dodali značilne besede in besedne zveze iz madžarske in slovenske kulture, vključili smo vsa poimenovanja naselij narodnostno mešanega območja in njihove izpeljanke. V slovar smo vključili tudi nove, aktualne besede s področja družbenega življenja, informatike itn.

Na pomenski ravni smo upoštevali najširši krog bodočih uporabnikov, uporabnic slovarja, pri čemer smo upoštevali tudi izkušnje, pridobljene pri poučevanju slovenskega jezika, kulture in slovenščine na budimpeški slovenistiki.

#### **4 Slovanske vsebine kot učni pripomoček**

Pri pripravi koncepta *Velikega madžarsko-slovenskega spletnega slovarja* in tudi pri pisanju slovarja smo imeli pred očmi potrebe učencev, učenk slovenščine tako v osnovnih in srednjih šolah kot tudi na visokošolskih ustanovah. Upoštevali smo lastne izkušnje, ki smo jih pridobili kot učeči se, učeče se slovenščine na različnih stopnjah, potrebe naših študentov, študentk in tudi izkušnje, ki smo jih pridobili med poučevanjem jezika, jezikoslovja, književnosti in kulture. Pouk slovenščine na srednji in višji stopnji poteka v madžarskem okolju, namenjen je pretežno dijakom, dijakinjam in študentom, študentkam, ki prihajajo iz madžarskega okolja. Na porabskih šolah so učenci, učenke, ki govorijo porabsko narečje, že prava redkost, kar pomeni, da je slovenščina zanje drugi, če ne že tuji jezik, zato bi ga bilo treba poučevati z metodami pouka tujega jezika in s pomočjo primernih učbenikov. Madžarščina in slovenščina sodita v različni jezikovni družini in različna tipa jezika, kar je treba pri pouku upoštevati. Študenti, študentke obvladajo tudi druge indoevropske jezike, ampak le redki si pomagajo s slovničnimi sistemi teh jezikov. Njihov prvi jezik je madžarščina, zato je treba vseskozi uzaveščati podobnosti in razlike obeh jezikov. Sklanjatve samostalniških in pridevniških besed se v glavnem naučijo, težave jim povzročajo spoli, druga ženska sklanjatev, dvojina, zaimki, pri glagolih in tudi drugih besednih vrstah pa vezljivost, vidski pari in seveda tudi naglas, naglasno mesto ter kolikost naglasa. V višjih letnikih, še zlasti na drugi stopnji, pa je dober priročnik nepogrešljiv – to je lahko tudi slovar, saj ga potrebujejo pri razumevanju strokovnega gradiva,

branju leposlovja, pri lektorskih vajah, seminarjih prevajanja in še zlasti pri leksikologiji, stilistiki, frazeologiji.

#### 4.1 Vezljivost

Madžarske glagolske iztočnice so v slovarju opremljene s podatki o vezljivosti, zato smo se odločili za navajanje vezljivostnih podatkov tudi za slovenskimi ustreznici. Pri večpomenskih leksemih so pomeni predstavljeni ločeno, kar pomeni, da ima vsaka glagolska ustreznica svojo pomensko vezljivost, pomeni pa so razvrščeni in obravnavani od osnovnega pomena k manj navadnim zaznamovanim pomenom. Vezljivost slovenskih glagolov se pogosto razlikuje od madžarskih oziroma podatki o vezljivosti uvajajo dodatni pomen. Pri madžarsko-slovenskem jezikovnem stiku je največ interferenc prav zaradi vezljivosti glagolov, npr. csinál *vmit* delati *kaj*; *vkinek* a *kezére* dolgozik iti *komu* na roke; *ellen* dolgozik *vkinek/vminek* delati proti *komu/čemu*; dolgozik *vmin* delati *pri čem* (in ne delati *na čem*); *követ* *vkít/vmit* slediti *komu/čemu* (in ne slediti *koga/kaj*; vezljivost *koga/kaj* je možna pri glagolih zasledovati *koga/kaj*, zaslediti *koga/kaj*). Raba je ponazorjena v zgledih slovarskega sestavka. Spodnji primer nazorno kaže razlike in ujemanja med obema jezikoma:

**követ<sup>1</sup>** *ts i*

1. *vkít/vmit* slediti *komu/čemu*, zasledovati *koga/kaj*, zaslediti *koga/kaj*

**feltűnés nélkül** v. **titokban követ vkít** neopazno slediti komu

**követi** a **nyomot** iti po sledi

**kocsival követ vkít** peljati se za kom

**nyomon követ vkít** biti na sledi komu, zasledovati koga

**a tekintetével követ vkít/vmit** slediti *koga/kaj* z očmi/s pogledom

**vmilyen célt követ átv is** zasledovati cilj

**követi** a **gondolatmenetet** slediti miselnemu toku

2. [*vmi után következík*] *vmit* slediti *čemu*

**az előadást víta követte** predavanju je sledila diskusija

3. [*vkíhez/vmíhez igazodik*] *vkít/vmit* slediti *komu/čemu*

**követi vkinek** a **tanácsát** slediti nasvetom koga

**követi vkinek** a **példáját** slediti zgledu koga

Vezljivost madžarskih glagolov je navedena z okrajšavo zaimka *valaki* (kdo) in *valami* (kaj), s primernimi sklonili in postpozicijami, npr. *vkíhez* (komu), *vkíre/vmíre* (na koga/kaj), *vmin át* (čez kaj). Podatek o vezljivosti

je lahko tudi prislov, npr. *vhol* (nekje), *vhová* (nekam). Vezljivost slovenskih glagolskih ekvivalentov navajamo z zaimkoma *kdo* in *kaj* v ustreznem sklonu (npr. *koga/česa*, *komu/čemu*, *koga/kaj*, *pri kom/čem*, *s kom/čim*).

Določeni madžarski glagoli imajo tudi prislovno vezljivost, kot kaže 1. pomen spodaj navedenega glagola átdob, saj je pomen le tako mogoče določiti natančno:

**átdob** *ts i*

1. *vhova* vreči *koga/kaj kam*, metati *koga/kaj kam*

**átdobta a labdát a szomszéd udvarára** vrgel je žogo na sosedovo dvorišče

2. *vmin* vreči *koga/kaj čez kaj*, metati *koga/kaj čez kaj*, vreči *koga/kaj skozi kaj*, metati *koga/kaj skozi kaj*

**átdobta a labdát a tetőn** žogo je vrgel čez streho

3. *kat* [*csapato!*] spraviti/preusmeriti vojaško enoto na drugo stran

Podatek o vezljivosti imajo tudi ustreznice madžarskih postpozicij, saj je le tako mogoče razložiti pomen madžarske iztočnice, kot je razvidno tudi iz naslednjih dveh primerov:

**mögé** *nu* za *koga/kaj*

**az ajtó mögé** za vrata

**a/e mögé az asztal mögé** za tisto/to mizo

**mögött** *nu* za *kom/čim*

**a hátam mögött** za mojim hrbtom

**a/e mögött a ház mögött** za ono/tisto/to hišo

Vezljivost imajo tudi določeni pridevniški ekvivalenti pridevniške iztočnice, npr.:

**főlényes** *mn*

1. [*főlényel elért*] premočen, superioren, močnejši *od koga/česa*, boljši *od koga/česa*  
**főlényes győzelem** gladka zmaga

2. [*beképzelt*] vzvišen *do koga/česa*, vzvišen *nad kom/čim*, aroganten, objesten, ošaben

## 4.2 Kvalifikatorji

Glede na to, da so lahko tako iztočnice kot tudi ekvivalenti večpomenski in stilno, zvrstno ter časovno zaznamovani, so potrebne dodatne informacije, ki pojasnjujejo pomene. Posredujemo jih s pomočjo kvalifikatorjev, podatkov o vezljivosti in z razlagami v oglatem oklepaju, v poševnem



tisku. Madžarsko besedišče vsebuje knjižno nevtralne, pogovorne, stilno zaznamovane, narečne in tudi določene zastarele iztočnice. Zaznamovane iztočnice so označene z ležeče tiskanimi okrajšavami, kvalifikatorji, ki jih določajo časovno in krajevno, pričajo o njihovi stilni uvrstitvi, ekspresivnosti, razširjenosti in nakazujejo preneseno rabo. Madžarske iztočnice imajo slovnične, pomenske, terminološke, stilno-zvrstne, ekspresivne in časovno-frekvenčne kvalifikatorje; s slovenskimi kvalifikatorji so označeni tudi ekvivalenti, le da pri njih ni besednovrstnih kvalifikatorjev, s kvalifikatorjem [*nevtr.*] pa so označene tiste nezaznamovane ustreznice, ki imajo zaznamovano iztočnico, npr. *ádámcsutka fn közb* adamovo/Adamovo jabolko [*nevtr.*]; *abszolvál ts i, vál* absolvirati kaj [*nevtr.*]. V slovarju so tudi iztočnice, ki imajo več kvalifikatorjev, npr. *kat, rep*, kar pomeni, da je iztočnica termin s področja vojaške in letalske tehnike, lahko pa je tudi hkrati zastarela in šaljiva (*rég/tréf*). Kvalifikator, ki velja za iztočnico, stoji za njo (npr. *vulkanizál vegy*), tisti, ki se nanaša na posamezni pomen ali pomenski odtenek, pa stoji za zaporedno številko ali črko pomena, npr.:

**váltó fn**

1. *gazd* menica

**idegen váltó** tuja menica

**saját váltó** lastna menica

**lejár a váltó** menica poteče

**váltót kiállít** izdati menico

**váltót (meg)óvatol** vložiti protest menice

2. [*sín*] kretnica

**átállítja a váltókat** prestaviti kretnice

3. *sp*

a) [*csapat*] štafeta

b) [*verseny*] štafeta

Če se kvalifikator iztočnice ne nanaša na vse ustreznice (ekvivalente) ciljnega jezika, potem je v sopomenskem nizu na prvem mestu ustreznica po kvalifikatorju iztočnice, sledeče pa so opremljene s primernim slovenskim kvalifikatorjem, npr. *dődölle fn nép* dödoli; beli žganci [*nevtr.*]. Slovenska ustreznica je označena s kvalifikatorjem [*nevtr.*], če s kvalifikatorjem označena iztočnica nima ekvivalenta z istim kvalifikatorjem, npr. *igéz ts i vál* uročiti koga/kaj [*nevtr.*], očarati koga/kaj z/s čim [*nevtr.*]. Slovenske ustreznice so vedno opremljene s kvalifikatorjem, če nevtralna iztočnica nima nevtralnega ekvivalenta.

### 4.3 Opis

V slovarju smo lahko številne iztočnice le opisali, kar velja zlasti za besedje iz madžarske kulture in zgodovine. Kadar iztočnici ni bilo mogoče najti enobesedne ali besednozvezne ustreznice, so te opisne in navedene v lomljenih oklepajih, npr. *hadar* »hitro in nerazločno govoriti«; *közb* žlobudrati [poud.]; *bikavér fn* [bor] »madžarsko vino iz rdečega grozdja trt modra frankinja, kadarka, merlot in modri pinot«; *bikavér*, *bikova kri*; *díszmagyar fn, rég* »madžarska paradna uniforma«. Opisne pomene imajo tudi številni madžarski deležniki, npr. *oldó mn ign, vegy* »ki topi«; *hatal-maskodó mn ign* »ki oblastno/samovoljno ravna«.

### 4.4 Madžarska lastna imena

V slovarju so navedena madžarska moška in ženska osebna imena, ki nimajo ustreznice v slovenščini. V teh primerih smo osebno ime zapisali kot ekvivalent in v oklepaju navedli, da gre za madžarsko osebno ime, npr. *Előd tul* Előd (madžarsko moško ime). V slovarju smo zapisali vsa dvojezična naselja v Prekmurju in Porabju ter izpeljanke iz njih, med madžarskimi iztočnicami smo navedli tudi imena slovenskih pokrajin in njihove izpeljanke, npr.:

**Alsó-Krajna tul** Dolenjska

**alsó-krajnai**

**I. mn** dolenski

**alsó-krajnai nyelvjárás** dolensko narečje

**II. fn** [férfi] Dolenjec; [nő] Dolenjka

### 4.5 Vidski pari

Ustreznice madžarskih glagolov so navedene v glagolskih parih, dovršni iztočnici smo dopisali dovršni in nedovršni par slovenske ustreznice, nedovršni iztočnici pa nedovršni in dovršni par, npr.:

**lemásol ts i** [írást] prepisati kaj, prepisovati kaj; [egyéb alkotást] posneti kaj, posnemati kaj, kopirati kaj; [(fény)másolatot készít] (foto)kopirati kaj

**nyit**

**I. ts i**

**1. átv is** odpirati kaj, odpreti kaj, odpirati komu/čemu kaj, odpreti komu/čemu kaj, odpirati kaj za koga/kaj, odpreti kaj za koga/kaj, razpirati kaj, razpreti kaj

**tágra nyitja a szemét** široko razpreti oči  
**ajtót nyitott nekem** odprl mi je vrata  
**utat nyit** odpreti cesto  
**az üzleteket reggel nyolckor nyitják** trgovine odpirajo ob osmih zjutraj  
**2.** [*létesít*] odpirati *kaj*, odpreti *kaj*  
**számlát nyit** *gazd* odpreti račun  
**tűzet nyit vkire** *kat* odpreti ogenj  
**üzletet nyit** odpreti trgovino

#### 4.6 Moške in ženske oblike

Pri edninskih samostalniških iztočnicah, ki se nanašajo na osebe, v slovarju dosledno navajamo moške in ženske ustreznice. Madžarščina ne pozna slovničnih spolov in to rešuje besedotvorno, pri čemer se ženske oblike tvorijo po analogiji. V slovenščini je to bolj zapleteno, še zlasti, kadar je v rabi več oblik, npr. *dekanka*, *dekanica*, *dekanja*. V slovarju smo vsem moškim oblikam navedli ženski par, npr. **akadémikus** *fn* [*férfi*] akademik; [*nő*] akademikinja, četudi so med njimi lahko tudi oblike, tvorjene po analogiji, ki se morda ne uporabljajo ali pa so zelo redke, npr. **kohász** *fn* **1.** [*munkás*] plavžar, jeklar **2.** *közb* [*kohómérvnök*] [*férfi*] metalurg, inženir metalurgije [*neutr.*]; [*nő*] metalurkinja, inženirka metalurgije [*neutr.*].

#### 4.7 Pravopis

V slovarju smo dosledno zapisovali pravopisne dvojnice ustreznice, pri tem pa smo upoštevali *Slovenski pravopis*, npr. *volivka/volilka*, *jazz/džez*, *adamovo/Adamovo jabolko*. Slovarski sestavki so lahko v pomoč tudi pri pisanju z veliko in malo začetnico, kot je to razvidno iz naslednje iztočnice:

**szlovén**

**I.** *mn* slovenski

**szlovénül** slovensko

**II.** *fn*

**1.** [*férfi*] Slovenec; [*nő*] Slovenka

**2.** [*nyelv*] slovenščina, slovenski jezik

## 5 Spletni slovar

Velika prednost slovarja je, da je brezplačno dostopen na spletni strani založbe Akadémiai Kiadó ([www.szotar.net](http://www.szotar.net)) in se lahko uporablja tudi na pametnem telefonu ter v urejevalniku besedila Word (kot dodatek sistemu Office). Naša želja je bila pripraviti kvaliteten in sodoben priročnik, ki bi bil čim bolj uporaben in v čim večji meri dostopen učečim se slovenščine ter madžarščine.

## 6 Sklep

Za učinkovit pouk drugega ali tujega jezika so nujno potrebni tudi dobri priročniki in pripomočki. Mednje sodijo tudi dvojezični slovarji, ki pa jih za pouk slovenščine na Madžarskem in tudi madžarščine v Sloveniji ni bilo veliko. Izobraževanje slovenskih učiteljev, učiteljic se je na Madžarskem začelo po drugi svetovni vojni, redni pouk slovenščine pa so v Porabju uvedli v petdesetih letih; takrat so za potrebe učečih in učečih se nastali tudi prvi učbeniki ter prvi madžarsko-slovenski slovarčki kot sestavni deli učbenikov. Tendenciozno, za porabske učence, učenke prezahtevne učbenike so počasi zamenjali s sodobnimi učbeniki, izšli pa so tudi slovarji, med drugim npr. madžarsko-slovenski slovar z izbranim šolskim besediščem. Istočasno s spremembo koncepta pouka in učbenikov je bilo v Porabju vedno manj slovensko govorečih otrok, danes pa so že prava redkost. Ob tem se pristojni še vedno sprenevedajo in pravijo, da poučujejo materinščino. V Porabju bi morali slovenščino že zdavnaj poučevati kot drugi ali tuji jezik in pri tem uporabljati primerne metode ter priročnike. *Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*, ki je leta 2019 izšel v sodelovanju slovenistike na univerzi ELTE in založbe Akadémiai Kiadó ter je brezplačno dostopen na spletni strani založbe [www.szotar.net](http://www.szotar.net), želi biti ob vseh drugih ciljih v spodbudo učencem, učenkam slovenščine in tudi madžarščine. Zdaj jim je na voljo sodoben priročnik, ki je dosegljiv na spletu in tudi s pomočjo mobilne aplikacije, torej gre za priročnik, ki je vedno pri roki. V njem so slovarski sestavki podrobno izdelani; če ima madžarska iztočnica več pomenov, so ti navedeni v sopomenskem nizu z ustreznimi kvalifikatorji ali pa so predstavljeni v pomenskih oddelkih in odtenkih. Glagolski ekvivalenti so navedeni z vidskimi pari, s podatki o vezljivosti, vse je bogato ilustrirano z zgledi. Posebno pozornost smo posvetili tudi frazeološkim enotam. Vse naštetu bo lahko bistveno pripomoglo k uspešnejšemu učenju in poučevanju slovenščine na Madžarskem.

## Viri in literatura

Elizabeta BERNJAK, 1995: *Madžarsko-slovenski/Slovensko-madžarski slovar*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Jože HRADIL, 1982: *Madžarsko-slovenski slovar: z izbranim šolskim besediščem*. Ljubljana. Budimpešta: Državna založba Slovenije, Tankönyvkiadó.

Jože HRADIL, 1996: *Slovensko-madžarski slovar*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Jože HRADIL, 1998: *Madžarsko-slovenski slovar*. Murska Sobota: Pomurska založba.

Mira MEDVED, 1967: Čitanke in slovnice za porabske Slovnice. *Jezik in slovstvo* 12. 191–196. Dostopno na: URN:NBN:SI:DOC-6MQNB2A3; pridobljeno 25. 1. 2020.

Mladen PAVIČIĆ, 2016: Hadrovics Lászlóné életútja és munkássága. *LINDUA* 10. 15–26. Dostopno na: [https://www.kl-kl.si/files/fb/periodika/lindua/lindua\\_2016-18/files/basic-html/page19.htm](https://www.kl-kl.si/files/fb/periodika/lindua/lindua_2016-18/files/basic-html/page19.htm); pridobljeno 25. 1. 2020.

Gabriella SZÉP, 1960: *Slovenska čitanka in jezikovna vadnica za III–IV. razred splošnih šol. Szlovén olvasókönyv és nyelvtan az általános iskolák III–IV. osztálya számára*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Gabriella SZÉP, 1961: *Slovenska čitanka in slovnica za V–VI. razred splošnih šol. Szlovén olvasókönyv és nyelvtan az általános iskolák V–VI. osztálya számára*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Gabriella SZÉP, 1964: *Slovenska čitanka in slovnica za VII–VIII. razred splošnih šol. Szlovén olvasókönyv és nyelvtan az általános iskolák VII–VIII. osztálya számára*. Budapest: Tankönyvkiadó.

## Summary

Effective teaching of a second or foreign language requires quality manuals and tools, as well. These also include bilingual dictionaries, but there were not many available for the purpose of teaching Slovene in Hungary and Hungarian in Slovenia. The education of Slovene teachers in Hungary began after the Second World War. Regular lessons of Slovene language were introduced to the Raba Region in the 1950s, at which time the first textbooks and the first Hungarian-Slovene dictionaries were created as an integral part of textbooks for the needs of teachers and students. Tendentious textbooks, which were too difficult for the pupils of the Raba Region were slowly replaced by modern ones, and dictionaries were published, as well, including a Hungarian-Slovene dictionary with selected school vocabulary. At the same time as the concept of lessons and textbooks changed, there were fewer and fewer Slovene-speaking children in the Raba Region, today their number is rather small. However, those in charge still fake ignorance and insist that the language taught is still native tongue. In the Raba Region, Slovene as a second or foreign language should be taught and appropriate methods and manuals should be used. The large Hungarian-Slovene online dictionary, published in 2019 in collaboration of the Slovene Studies at ELTE and Akadémiai Kiadó Publishing House,

which is available free of charge on the szotar.net website, aims to encourage students of Slovene and Hungarian, provided with a modern tool that is accessible online and also through a mobile application, a true manual always at hand. The dictionary entries are elaborated in detail; if the Hungarian source has several meanings, they are listed in a synonym set with appropriate qualifiers or presented in the meaning sections and variants. Verbal equivalents are presented with visual pairs, data about cohesiveness, all richly illustrated by examples. Particular attention is also paid to phraseological units. All the above mentioned tools will significantly contribute to a more successful learning and teaching of Slovene language in Hungary.